

kořistí do vodního prostředí a lovit ji tam. Může ale jít i o prosté překonání vodní bariéry při běžném průzkumu terénu.

Poznámka: Na území České republiky se vyskytují dva druhy slepýšů – *A. fragilis* a *A. colchica* (Gvoždík et al. 2010). Popisovaný případ byl pozorován na lokalitě, která se nalézá v oblasti hybridní zóny obou druhů (V. Gvoždík et al. nepubl.), proto nelze jen podle fotografie dotyčný exemplář druhově blíže identifikovat.

Literatura (References):

Gollmann G., Gollmann B., 2008: Diving in the lizards *Anguis fragilis* and *Lacerta agilis*. – North-Western Journal of Zoology, 4 (2): 324–326.

Gvoždík V., Jandzik D., Lymberakis P., Jablonski D., Moravec J., 2010: Slow Worm, *Anguis fragilis* (Reptilia: Anguillidae) as a species complex: Genetic structure reveals deep divergences. – Mol. Phylogenet. Evol., 55 (2): 460–472.

Kmíniak M., 1992: Slepýš křehký – *Anguis fragilis* Linnaeus, 1758. In: Baruš V., Oliva O. (eds.): Fauna ČSFR, Plazi – Reptilia. – Academia, Praha, sv. 26, pp. 101–106.

Opatrný E., 1992: *Lacerta vivipara* Jacquin, 1787 – Ještěrka živorodá. In: Baruš V., Oliva O. (eds.): Fauna ČSFR, Plazi – Reptilia. – Academia, Praha, sv. 26, pp. 92–97.

Rozínek K. jr., Zavadil V., Mikátová B., 2001: Slepýš křehký – *Anguis fragilis* Linnaeus, 1758. In: Mikátová B., Vlašín M., Zavadil V. (eds.): Atlas rozšíření plazů v České republice. Atlas of the distribution of reptiles in the Czech Republic. AOPK ČR, Brno–Praha, pp. 82–101.

Šandera M., 2010: Obojživelník a plaz roku 2010. – Živa, 58 (2): XXXIII.

Zwach I., 2009: Obojživelníci a plazi České republiky. – Grada, Praha, 496 pp.

RECENZE *Review*

BAR A. & HAIMOVITCH G., 2011 (2012): A FIELD GUIDE TO REPTILES AND AMPHIBIANS OF ISRAEL

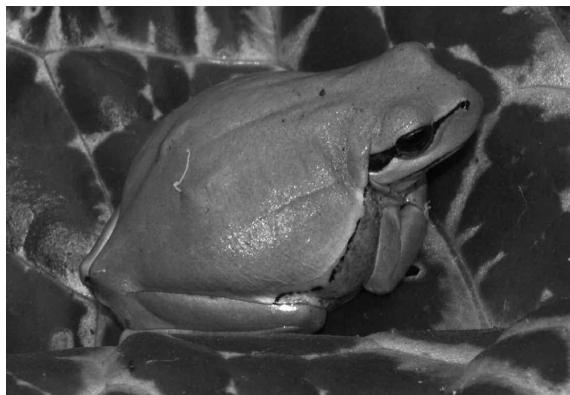
DANIEL JABLONSKI

Katedra zoológie PrF UK v Bratislave, Mlynská dolina, pav. B-1, 842 15 Bratislava 4;
e-mail: jablonski.dan@gmail.com

Vydavatel Parbar LTD 1989, ISBN: 978-965-91880-0-0, počet stran 246. V distribuci a na internetu se uvádí rok vydání 2012 (březen), ale přímo v knize je vročení 2011.

Herpetofauna Blízkého východu je druhově velice bohatá. To je dáváno do souvislosti zejména s vlastní geomorfologickou historií regionu, jež měla vliv na mnohé speciální události, ale také jeho polohou na pomyslné křižovatce Evropy, Asie a Afriky, kdy sem pronikly prvky fauny různých sousedících oblastí. Diverzita habitatů, s níž se na Blízkém východě setkáváme, pak různým druhům poskytla vhodná stanoviště a tím tuto bohatost druhů udržuje. Není proto divu, že se Blízký východ stává cílem mnohých vědeckých či amatérsky laděných návštěvníků, jejichž objektem zájmu jsou právě zdejší „studenokrevní“ tvorové. I když o této oblasti víme i z přírodovědného hlediska relativně dost, nebýt hloupých šarvátek lidského druhu (jimiž je Blízký východ neblaze pro-

Obr. 1 Samice rosničky *Hyla felixarabica* – Golanské výšiny. Tento druh popsáný v roce 2010 z Blízkého východu a zaznamenaný i v Izraeli v recenzované knize chybí. Foto V. Gvoždík

skromně uvedena vůbec první kniha svého druhu v anglickém jazyce, jež se komplexně zabývá přehledem dnes známých zástupců obojživelníků a plazů, které můžeme nalézt na území státu Izrael. Na 246 stranách nás ve stručnosti seznamuje jak se samotným územím Izraele ve vztahu k jeho herpetofauně, tak zejména s jeho druhovou bohatostí, jež se na asi 20 tisících čtverečních kilometrech tohoto státu nachází. Doposud zde bylo zaznamenáno 100 druhů obojživelníků a plazů. Pokud si toto číslo porovnáme např. se Španělskem, a to včetně herpetofauny ostrovů a severoafrických držav (celkem 98 druhů), a uvědomíme si, že území Izraele odpovídá jen asi 4 % území Španělska, je patrné, že diverzita izraelské herpetofauny je opravdu vysoká.

V úvodu se dočteme základní informace, jak s touto knihou pracovat, co znamenají autory použité jednotlivé zkratky, je zde vysvětleno barevné rozlišení stran podle dané skupiny (např. stránky s přehledem hadů Izraele mají horní roh obarven červeně), či rozlišení jednotlivých regionů na použitých distribučních mapkách. V navazující kapitole se dočteme o ochraně a faktorech ohrožení obojživelníků a plazů Izraele a v poslední úvodní kapitole s názvem Israel as a habitat for reptiles and amphibians o jejich chorologii. Zde autoři charakterizují bohatost herpetofauny a jejich vztah k jednotlivým biogeografickým zónám, jež rozdělily na Mediterranean, Irano-Turanic, Saharo Arabian, Sudanese Equatorial a Remanent zone. Tyto zóny krátce charakterizují a uvádějí přehled vybraných druhů, které je obývají.

Hlavní náplní knihy je však na 197 stranách přehled herpetofauny Izraele doplněný velice kvalitními fotografiemi. Autoři začínají poněkud netradičně plazy, konkrétně želvami a končí přehledem obojživelníků. U každého druhu uvádějí anglické jméno, „Latin name“ (což je ale méně formální označení, přesněji scientific name), jméno v hebrejštině, délku druhu v dospělosti, popis druhu, jeho obecnou biologii a chování, výskyt v Izraeli a výskyt ve světě. U *Varanus griseus* a hadů je pak uvedena ještě kategorie „Human risks“. Všechny uvedené komentáře jsou stručné a žádný druh není textově rozváděn na více než jednu stranu. Součástí informací u každého druhu je i zařazení do čeledi, aktivita v rámci dne, stupeň ohrožení a zejména důležitá mapky s jeho výskytem v Izraeli.

Konec knihy pak doplňuje kapitola s názvem Reptiles in sandy habitats. Zde se autoři věnují asi nejrozšířenějšímu prostředí v Izraeli – pouštním biotopům. Důraz pak kladou na rozlišování stop herpetofauny v písku, jež prezentují na vybraných druzích a ilustrují fotograficky. Na úplném konci je pak uveden ještě užitečný rejstřík odborných (včetně výčtu některých jmen používaných v minulosti) a anglických názvů živočichů.

Určitou konkurencí této knihy by svým zaměřením mohla být propracovanější publikace Ahmada M. Disiho a kolektivu (mimořadně z poloviny českého) Amphibians and Reptiles of the Hashemite Kingdom of Jordan z roku 2001, poněvadž velká část druhů vyskytujících se v Jordánsku se kryje právě s herpetofaunou Izraele. Přímou pro Izrael je

však tato nová kniha dosud ojedinelá a vydat něco aktuálnější pro toto území bylo již žádané. Přesto v publikaci můžeme najít i různé chyby či nepřesnosti. Agama *Trapelus pallidus agnatea* (str. 61) je samostatným druhem *T. agnatea* (viz Wagner et al. 2011). *Ablepharus kitaibelii* (str. 98) se v Izraeli nevyskytuje, žije zde druh *A. rueppellii* s poddruhem *A. r. fastae* (oba uvádějí autoři jako poddruhy *A. kitaibelii*), blíže viz Schmidtler (1997). Kompletní fylogenetická analýza rodu *Ablepharus* však doposud chybí (viz Poulakakis et al. 2005). Rovněž se zde nevyskytuje *Malpolon monspessulanus* (str. 178), ale jako v celém východním mediteránu druh *M. insignitus* (viz Carranza et al. 2006), kterého A. Bar a G. Haimovitch opět uvádějí jen jako poddruh dřívě jmenovaného. V knize najdeme i překlepy, a to přímo v názvech živočichů: nominotypický poddruh trnorepa *Uromastyx ornata* nenese název „ornate“, dále *Acanthodactylus schreiberi* tvoří poddruh *syriacus*, ne „syriascus“, užovka *Eirenis rothii*, ne „rothi“. Vzhledem k taxonomii je zajímavé, že autoři vůbec nezmiňují nový druh rosníčky *Hyla felixarabica* zaznamenaný ze severovýchodního Izraele (Gvoždík et al. 2010), zato mají uveden izraelský výstřelek v podobě *H. heinzsteinitzi*, který patrně validním taxonem není (zajímavý komentář k této problematice uvádějí Stöck et al. 2010). Na použité fotografii uváděné jako *H. heinzsteinitzi* je ve skutečnosti *H. savignyi* (V. Gvoždík in verb.). U ropuchy *Bufo variabilis* (stále uváděna jako *Pseudepidalea*) by byla vhodná poznámka o možném izraelském výskytu i *Bufo boulengeri* (Stöck et al. 2006). Celkově by v knize mohly být krátké poznámky či zajímavosti ze současné taxonomie druhů. Např. v případě druhu *Hemidactylus turcicus* v oblasti patrně půjde o komplex podobných taxonů, jak ostatně naznačuje nedávný popis *H. dawudazraqi* ze Sýrie a Jordánska (Moravec et al. 2011). U uvedených taxonů bych jako mínus uvedl i absenci autorů popisu jednotlivých druhů, jež se k vědeckému jménu neodmyslitelně váží. Nekonzistentně působí uvádění poddruhů: v případě výskytu jednoho poddruhu v Izraeli je daný uveden jako součást „Latin name“ v případě vícero poddruhů v rámci „Distribution in Israel“. Ve výčtu druhů chybí mořské želvy zachycené v okolí Izraele, i když je autoři v 5 druzích zmiňují v úvodní pasáži knihy Israel as a habitat for reptiles and amphibians. I když mám pochopení pro terénní příručky a průvodce podobného charakteru, na konci knihy by přesto neuškodil přehled alespoň základních vědeckých prací věnujících se herpetofauně Izraele a regionu vůbec. Jako velmi pozitivní s ohledem na datum vydání knihy lze hodnotit zařazení aktuálních informací a prvních barevných fotografií znovuobjeveného druhu *Discoglossus nigriventer*.

Kniha je koncipována jako užitečný pomocník pro rychlé určení jednotlivých druhů v terénu a v tomto směru bychom ji měli i hodnotit. Ostatně záměrem autorů bylo právě představit pestrou paletu izraelských obojživelníků a plazů (zejména plazů), a to se určitě podařilo. Proto si myslím, že i přes určité chybičky na kráse, které se ve velké míře týkají hlubší taxonomie, se stane součástí výbavy „herping“ turisty i profesionálního herpetologa. Mít po ruce informace o všech 100 druzích izraelské herpetofauny za 32 \$ je již samo o sobě užitečné.

Literatura (References):

Carranza S., Arnold E. N., Pleguezuelos J. M., 2006: Phylogeny, biogeography, and evolution of two Mediterranean snakes, *Malpolon monspessulanus* and *Hemorrhois hippocrepis* (Squamata, Colubridae), using mtDNA sequences. – *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 40: 532–546.

Gvoždík V., Moravec J., Klütsch C., Kotlík P., 2010: Phylogeography of the Middle Eastern tree frogs (*Hyla*, Hylidae, Amphibia) as inferred from nuclear and mitochondrial DNA variation, with a description of a new species. – *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 55: 1146–1166.

Moravec J., Kratochvíl L., Amr Z. S., Jandžík D., Šmíd J., Gvoždík V., 2011: High genetic differentiation within the *Hemidactylus turcicus* complex (Reptilia: Gekkonidae) in the Levant, with comments on the phylogeny and systematics of the genus. – *Zootaxa* 2894: 21–38.

Poulakakis N., Lymberakis P., Tsigenopoulos C. S., Magoulas A., Mylonas M., 2005: Phylogenetic relationships and evolutionary history of snake-eyed skink *Ablepharus kitaibelii* (Sauria: Scincidae). - *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 34: 245–256.

Schmidler J. F., 1997: Die *Ablepharus kitaibelii* - Gruppe in Süd-Anatolien und benachbarten Gebieten (Squamata: Sauria: Scincidae). - *Herpetozoa*, 10: 35–63.

Stöck M., Moritz C., Hickerson M., Frynta D., Dujsebaveva T., Eremchenko V., Macey J. R., Papenfuss T. J., Wake D. B., 2006. Evolution of mitochondrial relationships and biogeography of Palearctic green toads (*Bufo viridis* subgroup) with insights in their genomic plasticity. - *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 41: 663–689.

Stöck M., Dubey S., Klütsch C., Litvinchuk S. N., Scheidt U., Perrin N., 2010: On tree frog cryptozoology and systematics - response to Y. Werner. - *Molecular Phylogenetics and Evolution*, 57: 957–958.

Wagner P., Melville J., Wilms T. M., Schmitz A., 2011: Opening a box of cryptic taxa - the 1st review of the North African desert lizards in the *Trapelus mutabilis* Merrem, 1820 complex (Squamata: Agamidae) with descriptions of new taxa. - *Zoological Journal of the Linnean Society*, 163: 884–912.

STOJANOV A., TZANKOV N. & NAUMOV B., 2011: DIE AMPHIBIEN UND REPTILIEN BULGARIENS

ANDREJ FUNK

*Živa - časopis pro biologickou práci, SŠC Akademie věd ČR, v. v. i., Vodičková 40,
110 00 Praha 1; e-mail: andrej.funk@volny.cz*

V roce 2011 vyšla u nakladatelství Edition Chimaira ve Frankfurtu nad Mohanem dlouho očekávaná monografie o obojživelnících a plazech Bulharska (ISBN 978-3-89973-464-5, ISSN 1613-2327, cena 59,80 EUR) od autorů Andrej Stojanov, Nikolay Tzankov a Borislav Naumov (ponechávám v transkripci uvedené v knize, i když v češtině by byla jiná). Kniha má 592 stran, 614 číslovaných obrázků (barevných fotografií, barevných mapek i několik černobílých perokreseb), plus několik dalších nečíslovaných schématických kreseb (v roli piktoqramů značících velikost popisovaných druhů).

Tato publikace byla dlouho připravovaná a také dlouho očekávaná, protože monografie podobného charakteru dosud citelně chyběla, vezmeme-li v úvahu, že Bulharsko se svou herpetofaunou patří mezi evropské země s nejbohatší druhovou skladbou i s poměrně historickou tradicí jejího výzkumu. Vedle množství článků a jiných podobných dílčích publikací však v recentním období v knižní podobě přibližovala bulharské obojživelníky a plazy pouze nepříliš známá a nepříliš podrobná práce Amphibians and Reptiles in Bulgaria (Zemnovodni i vlečugi v Bgarija) autorů Beshkov V. a Nanev K. (2002) nebo ještě méně známější příručka Opredelitel na zemnovodnite i vlečugite v Bgarija (A Field Guide to Amphibians and Reptiles of Bulgaria) autorů Biserkov V., Naumov B., Tzankov N., Stojanov A., Petrov B., Dobrev D. a Stojev P. (2007) - vydaná v bulharštině s anglickým souhrnem. Na tomto místě je ale nutno poznamenat, že i nová, zde recenzovaná kniha vyšla v Edition Chimaira zatím pouze v němčině a o upravené anglické mutaci se údajně teprve uvažuje.

Kniha Die Amphibien und Reptilien Bulgariens se člení na úvodní kapitole popisující strukturu publikace (s jakýmsi návodem použití), na obecný úvod s (velmi) stručnou historií výzkumu bulharské herpetofauny a s velkou fyzicko-geografickou mapou Bulharska (znázorňuje nejen hlavní pohorí jako Stara Planina, Rila, Pirin či Rodopy, ale i mnohé